

İran Çalışmaları Dergisi
E-ISSN: 2651-4370
Cilt: 9, Sayı: 1, ss. 79-113
Geliş Tarihi: 30.10.2024
Kabul Tarihi: 22.03.2025
DOI: 10.33201/iranian.1576313
Makale Türü: Araştırma Makalesi

İran Devrimi’ni Türkiye’den Okumak: Yeniden Millî Mücadele ve Tevhid Dergileri Özelinde Karşılaştırmalı Bir Analiz

Elif YAZICI*

Öz

1979 yılında meydana gelen İran İslam Devrimi, şüphesiz 20. yüzyılın dini motivasyonlu önemli siyasi olaylarından biridir. Pehlevi rejimi altında varlık göstermeye çalışan Şii ulemanın Muhafazakârlar, Merkezçiler ve Radikaller olarak üç ayrı gruba ayrıldığı görülmektedir. Radikaller olarak adlandırılan ve Ayetullah Humeyni’nin baş aktörlüğünü yaptığı grup, öncesinde Ak Devrime karşı çıkmış ve sonrasında yönetime baş kaldırarak 1979 yılında İran İslam Devrimini gerçekleştirmişlerdir. Bu devrimle birlikte İran’da Pehlevi rejiminin mirası olarak görülebilecek birçok unsur, Humeyni’nin getirmiş olduğu Velayet-i Fakih teorisi ve Şii din düşüncesinin lokomotifliğini yaptığı bir dönüşüm kampanyası yaşayarak İran’ın sosyal ve siyasal atmosferinden dışlanmışır. İran’da devrimin başarılı bir şekilde neticelenmiş olması ve getirdiği yeni din-şariat eksenli yaşam tarzı, çevre Müslüman toplumları tarafından çeşitli şekillerde değerlendirilmiştir. Dönemin basın yayın organlarında İran İslam Devrimini konu alan çokça yazı ve analiz yayınlanmış ve devrim olumlu ve olumsuz değerlendirmelerle dünya gündemini uzun bir süre meşgul etmiştir. İran Devrimini ilgi ile takip eden ülkelerden biri de Türkiye olup özellikle dönemin İslamcı dergileri, devrim sürecini sayılarında çokça işlemişlerdir. Bu çalışmada Türkiye’de yayımlanıp devrimi konu edinen 1978-80 arası dergiler taranmış ve aralarından devrime iki farklı bakış açısı getiren Yeniden Millî Mücadele ve Tevhid dergileri seçilerek Türk kamuoyunun bir kısmının devrime olan yaklaşımı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İran İslam Devrimi, Humeyni, Tevhid, Yeniden Millî Mücadele, Görüş.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, elifyazici1919@gmail.com, İzmir, Türkiye, ORCID: 0009-0006-9117-3645

Common Creative Licence

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 (CC BY NC) International License.

İran Çalışmaları Dergisi bilginin yayılması ve zenginleşmesi için Açık Erişim Politikasına uymaktadır.

Reading the Iranian Revolution from Turkey: A Comparative Analysis of the Journals Yeniden Milli Mücadele and Tevhid

Elif YAZICI*

Abstract

The 1979 Iranian Islamic Revolution was undoubtedly one of the most significant religiously motivated political events of the 20th century. Under the Pahlavi regime, the Shiite clergy in Iran was divided into three distinct groups: Conservatives, Centrists, and Radicals. The Radical faction, led by Ayatollah Khomeini, had previously opposed the White Revolution and later initiated an uprising that culminated in the Iranian Islamic Revolution of 1979. This revolution led to the systematic removal of various elements associated with the Pahlavi legacy, as Khomeini's Velayat-e Faqih theory and Shiite religious thought became the driving forces behind a comprehensive transformation campaign. As a result, Iran's social and political landscape underwent a profound shift. The revolution's success and the establishment of a new socio-political order based on Islamic law and governance sparked widespread reactions among Muslim societies. The event was widely covered in contemporary media, with extensive analyses and commentaries presenting both supportive and critical perspectives, keeping the revolution at the center of global discourse for an extended period. Turkey was among the countries that closely followed these developments, and in particular, its Islamist periodicals devoted significant attention to the unfolding events. This study examines periodicals published in Turkey between 1978 and 1980 that engaged with the Iranian Revolution. Among them, Yeniden Millî Mücadele and Tevhid were selected for their contrasting perspectives on the revolution, offering insight into the broader Turkish public discourse on the issue.

Keywords: Iranian Islamic Revolution, Khomeini, Tawhid, Renewed National Struggle, Opinion.

* MA Student, Dokuz Eylül University, Institute of Social Sciences, elifyazici1919@gmail.com, Izmir, Türkiye, ORCID: 0009-0006-9117-3645

1. Giriş

İran, mezhebi kimliği olan Şiiliği tarih boyunca merkezine alarak hem siyaseten hem de diyaneten bu kimliğini diri tutma çabasında olan bir ülke olmuştur (Kolsuz, 2017, ss. 18-19). Geçmişten bugüne siyasette ve ülkeler arası ilişkilerde etkisinin fazlaca görülmesi açısından Şiilik, İran'da mezhebi önemini korumaya devam etmektedir.

İran'ın Şiileşmesinde ve Şiiliğin kalıcı olmasında önemli bir rol oynayan Safevi devleti, bu kalıcılığı ulema hareketleri ile destekleyerek sağlayabilmiştir (Hıttı, 1937/2011, s. 968). Özellikle Şah İsmail'in İran'ı tam manasıyla bir İsnaaşeriyeye yurdu haline getirmesi, Sünni ulemanın ülke dışı edilip Şii ulemanın ön plana çıkarılmasıyla gerçekleştirilmiştir (Daftary, 2013/2020, ss. 108-110). Uzun yıllar devam eden bu politika 1925 yılında İran'da yönetimi ele alan Pehlevi devletinin uygulamalarıyla önemli ölçüde güç kaybetmiştir. Pehlevi devleti ile Şiiliğin ve Şii ulemanın geri plana itilerek mezhepçi politikalara son verilmesi ülkede kimi kesimlerde rahatsızlık yaratarak tepkilere yol açmıştır. Bu tepki zamanla daha da büyümüş ve en sonunda da Ayetullah Humeyni (Ayrıca bkz. Amirpur, 2011/2020) önderliğinde bir İslam devriminin gerçekleşmesine yol açmıştır (Cleveland, 2004/2015, ss. 468-475).

Tarihi ve mahiyeti açısından İran devrimi, dönemin pek çok ülkesi tarafından ilgi odağı olmuştur. Gerek komşuluk ilişkileri gerekse Müslüman kesimin yoğunluğu sebebiyle devrim hakkında birden çok yorum çeşitliliğinin bulunduğu ve bu çeşitliliği basın-yayın yoluyla en fazla iletmeye çalışan ülkelerden biri de Türkiye'dir. Ülke içerisinde yayımlanan, dönemin gazete ve dergileri incelendiğinde devrimin kendisini ön plana çıkardığı yerin, dergiler olduğu görülmektedir.

"1978-1990"¹ arası, yani devrimin yaşandığı tarihler aralığında faaliyet gösteren dergiler incelendiğinde, birçok derginin devrimi kapsamlı bir şekilde ele aldığı görülmektedir. Bu süreçte, devrime geniş yer ayıran ve görüşlerini açık bir biçimde ortaya koyan dönemin önde gelen yayınları

¹ Bu tarih aralığı, 2020 yılında yayınlanan Hülya Özkan, "İran İslam Devrimi'nin Türkiye'ye Etkileri: 1978-1990 Yılları Arasında Türkiye'de Yayımlanan Dergiler Üzerine Bir İnceleme", Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırma Enstitüsü Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Anabilim Dalı, Doktora Tezinden alınmıştır.

arasında, makalenin de konusu olan Yeniden Millî Mücadele (YMM) ve Tevhid dergileri öne çıkmaktadır. Daha önce dergiler üzerinde yapılan çalışmaların bulgularından hareketle, bu makalede YMM ve Tevhid dergileri detaylı şekilde analiz edilmiş, İran İslam Devrimi'ne yaklaşımları ve devrimin ideolojik etkisi kapsamlı bir şekilde incelenmiştir.

İran Devrimi ve Türkiye ilişkileri üzerine genel, İran Devrimi ve Türk basını üzerine ise özel olarak literatürde pek çok çalışma mevcuttur (Ayrıca bknz. Özkan, 2020; Yılmaz, 2020; Çetin, 2022; Arslan, 2023). Mevcut literatür, bu makalenin konusuna katkı sağlamakla birlikte, ele aldığı konular ve boyutlar büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Ancak bu çalışma, İran İslam Devrimi'ne yönelik bakış açılarını merkeze alarak, YMM ve Tevhid dergilerinin sağ kesimin farklı boyutlarına nasıl evirildiğini, bu evirilmenin hangi sebeplere dayandığını ve nasıl gerçekleştiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde, dönemin dergilerinin devrimi genellikle sağ, antikomünist ve antiemperyalist bir perspektiften ya da sol, komünist, kapitalist bir çizgide ele aldığı görülmektedir. Ancak bu çalışmada, aynı ideolojik temelde yer alan YMM ve Tevhid dergilerinin İran İslam Devrimi karşısındaki farklı yaklaşımları ortaya konulmaya çalışılmış, Şiilik bağlamında devrimin mezhepsel yönünün de bu yayınlar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bu farklılaşma ve mezhepsel etkinin gün yüzüne çıkarılmasının alana önemli ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Aynı zamanda bu çalışma, sadece iki derginin farklı boyutlara evrilme sürecini ortaya koymakla kalmayıp, Türk kamuoyunun İran İslam Devrimi'ne bakışını iki farklı ideolojik perspektiften inceleyerek özgün bir katkı sunmayı amaçlamıştır. Böylece, İran İslam Devrimi'nin Türkiye'de sağ düşünce üzerindeki etkisi detaylı şekilde incelenerek, literatürde eksik kalan ve yeterince ele alınmamış bu yön ön plana çıkarılmaya çalışılmış ve sağ ideolojinin nelere dayandığına dair yeni bir bakış açısı sunmayı amaçlamıştır.

2. Yeniden Millî Mücadele Dergisi'nin İran İslam Devrimi'ne Bakışı

2.1. YMM Dergisinin Kısa Tarihi, Görüşleri ve Özellikleri

Yeniden Millî Mücadele dergisi, adını kendi kurucularının oluşturduğu hareketten almaktadır. Bu dergi 1967 yılında Konya'da milli ve dini hassasiyetlerle kurulan, Yeniden Millî Mücadele Hareketi adında bir grup tarafından çıkarılmıştır. 3 Şubat 1970 tarihinde de YMM dergisinin ilk sayısı yayımlanmıştır (Rigiderakhshan, 2022, s. 266).

Hareketin ve derginin görüşleri Türkiye'de 1967-1980 dönemi olayları etrafında şekillenmiştir. Bu dönemlerde yaşanan siyasi içerikli olaylar karşısında hareket, toplum içerisinde yaşanan karışıklıklara sessiz kalmak istememiştir. Bu yüzden hareket ilk nüvelerini, aynı yıllarda ve aynı okullardan mezun olmuş birkaç gencin çözüm yolları aramak için Afyon'da bir araya gelmesiyle atmıştır. Aynı zamanda Afyon grubunun yolu aynı amacı güden Konyalı bir grupla kesişmiş ve bir araya gelen gençler milli ve dini görüşler çerçevesinde çalışmalar yapmaya başlamıştır.

Önceleri evlerde gerçekleşen bu çalışmalar ilerleyen zamanlarda ev ile sınırlı kalmayarak ileri seviyeye taşınmış, haftalık kültür çalışmaları ve seminerler yapmaya başlamışlardır. Yapılan çalışmalar yaklaşık üç yıl kadar harekete isim koyulmadan devam etmiştir. Bu üç yıl içinde neredeyse ülkenin bütün illerinde teşkilatın parçaları şekillenmiş ve bu parçalar zamanla birleşerek bütünü oluşturmuştur. Böylece hareket, Aykut Edibali liderliğinde 18 Kasım 1967'de Konya'da Mücadele Birliği derneği olarak resmi bir şekilde kurulmuştur. Hareketin kurucu ve savunucu kadrosunu, Aykut Edibali, Yavuz Aslan Argun, İrfan Küçükköy, Kemal Yaman, Mevlüt Baltacı, Mevlüt İslamoğlu, Mehmet Aydın, Hasan Elmas, Mustafa Alptekin, oluşturmaktadır. (Araba, 2009, ss. 48-50).

Hareketin dayandığı ilke ve görüşlere gelince YMM hareketi tek partili dönemde baskı altına alınan muhafazakâr kesime ses olmak, soğuk savaş döneminin Türk gencinin ve ülkenin üzerinde bıraktığı komünizmin olumsuz etkilerini düzeltmektir. Grubun dayandığı ilkeler de buna göre şekillenmiştir. YMM hareketinin prensipleri; antisyonist, antikomünist, antikapitalist, milli değerlere bağlı ve İslam'a saygılı olmaktır (Hareketi ve görüşlerini daha detaylı bir şekilde anlamak adına Ayrıca bkz. Çebi, 2021). Aynı zamanda 'ilmi Sağ, İnkılap ilmi' kavramları da hareketin çokça kullandığı ve savunduğu prensiplerdendir (Yalçın, 2019, s. 158). Bu prensipler üzerine

görüşlerini geliştirmişler ve yayımladıkları çalışmalar da bu görüşler üzerine olmuştur. Hareketin yayımlanan çalışmalarına bakıldığında ön plana çıkan görüşleri daha çok ‘din’ ve ‘dış politika’ hakkındadır.

Gerek soğuk savaş dönemi gerek dış ülkelerde yaşanan siyasal olaylar ve bu olayların Türkiye’ye yansması harekette belli başlı bir dış politika görüşü geliştirmiştir. Bu durumlar, dış politikanın YMM hareketi üzerindeki bir yansması olarak da değerlendirilebilir. Örneğin YMM dergisinin sayılarının geneli incelendiğinde diğer ülkelerde yaşanan siyasal olaylara karşı Türkiye’yi önlem alma konusunda sürekli uyarılmış ve bu yönde bir politika geliştirmesini istemiştir. Derginin bu çerçevede ele aldığı konulardan biri, İran Devrimi ve bu devrimin Türkiye’ye yansımalarıdır. Bu konu dergi ışığında diğer bölümde detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

Derginin kadrosu ve ideolojik çizgisi ele alınmak istendiğinde, sahibi YMM hareketinden Ömer Ziya Belviranlı ve İrfan Küçükköy’dür. Derginin başyazarı ve yazı işleri müdürü ise Aykut Edibali’dır. Dergide yer alan başlıklardan bazıları; Lozan Tavizleri Açıklansın (Yeniden Millî Mücadele, 1970, [25], s. 1), Bütün Milliyetçiler Milli Cephede Birleşiniz (Yeniden Millî Mücadele, 1970, [33], s. 1), İslam’ı Saran Tehlike Siyonizm (Yeniden Millî Mücadele, [35], 1970, s.1) Komünizm Namus ve Hayatını Tehdit Ediyor (Yeniden Millî Mücadele, 1970, [32], s. 1), İran’daki karışıklık Türkiye’yi Tehdit Ediyor (Yeniden Millî Mücadele, 1979, [469], s. 1) şeklindedir. Başlıklardan da anlaşılacağı üzere dergi, milliyetçi, devletçi, muhafazakâr ve sağ çizgide yer almıştır.

Sayı bakımından oldukça zengin olan YMM dergisi ve grubu 1980 yılının başlarında dağılma sürecine girmiştir. Bu dağılmaya sebep olarak gösterilen birtakım iddialar mevcuttur. Kimine göre bu, hareket içindeki liderlik tartışmasından, kimine göre birkaç hareket mensubunun derin devlet ile ilişkisinin olmasından, kimine göre de bazı mensupların siyasi hayata atılma isteğinden kaynaklanmaktadır (Araba, 2009, s. 67). Bu zamanlarda ortaya çıkan İslamcı akımlar ve savunucuları, hareketin bazı mensuplarını etkilediği ve bu mensupların radikal İslamcı kesime doğru yöneldikleri de iddialar arasındadır (Selçuk, 2023, ss. 214-215). Az veya çok bu faktörlerin etkisiyle hareketten kopmalar yaşanmış ve 1970’li yılların sonunda hareket dağılma sürecine girmiştir. Hareketin bünyesinde kalan kişilerde siyasete atılıp parti kurarak varlıklarını devam ettirmişlerdir (Yalçın, 2019, s. 155).

2.2. YMM Dergisinde İran İslam Devrimi

1979 yılında İran'da gerçekleşen İslam devrimi, YMM dergisinin dış politika ekseninde en fazla üzerinde durduğu konular arasında yer almıştır. Derginin İran ile alakalı sayıları baştan sona incelendiğinde sadece devrimi değil devrimden önceki ve sonraki siyasi olayları da konu edindiği görülmüştür. Örneğin derginin 2. Cilt 104. Sayısının başlığı “İran-İrak anlaşmazlığı ve Türkiye'nin yapması gereken” şeklindedir. Bu ve buna benzer şekillerde İran, dergide dış politika kapsamında pek çok şekilde konu edilmiştir. Bu konular arasında İran İslam Devrimi önemli bir yer tutmaktadır. Derginin devrim hakkındaki görüşü, devrime ayrılan başlıkların incelenmesiyle anlaşılır hale gelmektedir. YMM dergisinin devrim hakkında oluşturduğu başlıklardan en dikkat çekenleri şu şekildedir:

Tablo 1

YMM dergisinde İran İslam Devrimi ve Türkiye'ye Etkileri Hakkındaki bazı başlıklar

CİLT	SAYI	TARİH	BAŞLIK
9.	424.	21 MART 1978	İSLAM ORDULARI İRAN'A GİRERKEN...
9.	434.	30 MAYIS 1978	İRAN NEREYE SÜRÜKLENİYOR?
9.	463.	19 ARALIK 1978	İRAN'DA KANLI OLAYLARIN ÖNÜNE GEÇİLEMİYOR
9.	467.	16 OCAK 1979	ŞAH'IN İRAN'DAN AYRILIŞI GEZİ Mİ KAÇIŞ MI OLACAK?
9.	468.	30 OCAK 1979	ŞAH GİTTİ OLAYLAR SÜRÜYOR
9.	468.	30 OCAK 1979	İRANDA'KI KARGAŞA TÜRKİYE'Yİ NASIL ETKİLEYECEK?
9.	468.	30 OCAK 1979	İRAN'DAKİ OLAYLAR TÜRKİYE'NİN GÜVENLİĞİNİ TEHDİT EDİYOR
10.	470.	6 ŞUBAT 1979	İRAN'DA SON GELİŞMELER VE TÜRKİYE İÇİN ÇALAN TEHLİKE ÇANLARI
10.	472.	20 ŞUBAT 1979	EMPERYALİZMİN İRAN OYUNU
10.	473.	27 ŞUBAT 1979	HUMEYİNİ YÖNETİMİ ELE GEÇİRDİ AMA ÜLKEDEKİ KARGAŞA YENİ BOYUTLAR KAZANIYOR
10.	482.	1 MAYIS 1979	TÜRKİYE İRAN'I SARAN İÇ SAVAŞ TEHLİKESİYLE KARŞI KARŞIYA
10.	482.	1 MAYIS 1979	İRAN'DAKİ İÇ SAVAŞ TEHLİKESİ VE TÜRKİYE
10.	490.	26 HAZİRAN 1979	İRAN'DAKİ İLİŞKİLER VE CHP İKTİDARININ ÇIKMAZI
10.	496.	7 AĞUSTOS 1979	İRAN YÖNETİMİ HALA ÇIKMAZDA
10.	500.	4 EYLÜL 1979	İRAN İÇ SAVAŞ EŞİĞİNDE
11.	522.	5 ŞUBAT 1980	ORTADOĞU VE TÜRKİYE

Not. Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1'de YMM dergisinin devrimle ilgili ve çoğunlukla Türkiye'yi ilgilendiren başlıkları yer almaktadır. Derginin 528 sayısının hepsi incelendiğinde 1978-1980 arası neredeyse 70 küsur başlığı İran İslam Devrimi'ne ayrılmıştır. Yukarıdaki tabloda ise daha çok Türkiye ile ilgili olan ve derginin devrim hakkındaki görüşlerini yansıtan başlıklar verilmiştir.

Başlıklardan hareketle yazıların içeriği incelendiği zaman YMM dergisinin, devrime karşı olumsuz bir tavır takındığını söylemek mümkündür. Kurulduğu andan itibaren milliyetçi-muhafazakâr çizgisini korumaya özen gösteren ve gittikçe milliyetçi tarafı ağır basan bu hareket (Rigide-rakhsan, 2022, ss. 266-267), başlıklardan da anlaşılacağı üzere devrime çok da olumlu yaklaşmamıştır. Devrime giden süreci ve devrim zamanını dikkatli bir şekilde ele alan YMM dergisi, Hükümet ve halk arasındaki problemleri, Muhammed Rıza Pehlevi Şah’ın ülkeyi terk edip Ruhullah Musavi Humeyni’nin ülkede tekrardan etkin bir rol kazandığını, devamında da gerçekleşen devrimi hem siyasal hem de sosyal açıdan eleştiriye tabi tutmuştur.

Başlıklar detaylı şekilde ele alınacak olunursa, “İran Nereye Sürükleniyor?” başlığının detayına inildiği zaman, YMM dergisi İran’da Halk ve devlet arasında bir çatışma yaşandığını savunup bu çatışmanın sebebini de Şah’ın batılılaşmasına, emperyalist güçlerin tesiri altında kalmasına ve İslam’dan uzaklaşmalarına bağladıkları görülmektedir. Aynı zamanda bu çatışma hususunda dergi, Türkiye’yi de İran’la ilişkiler hususunda sıkça uyarmıştır.

“Şah’ın İran’dan Ayrılışı Gezi mi kaçış mı olacak?” adlı başlıkta YMM ekibi, devrimin ayak izlerini giderek hissetmeye başlamış olmalı ki burada, Hükümetin yaşanan olaylara karşı çaresiz kaldığını, Humeyni ve destekçilerinin Şah’ın ülkeyi terk etmesini, eğer etmezse problemi silah zoruyla çözmeye çalışacaklarını belirtmiştir. Silah zoruyla problemlerin çözülmesini kaleme almalarındaki asıl amaç, Humeyni ve yandaşlarının radikal yönünü ortaya çıkarmaktır. Bu tarihten sonra İran ve iç karışıklıkları dergiye daha fazla konu olmaya başlamıştır.

“İran’daki Olaylar Türkiye’nin Güvenliğini Tehdit Ediyor” adlı başlıkta ise Şah’ın ülkeden ayrılışı ve Humeyni’nin ülkeye dönmesinin sonuçları kaleme alınmıştır. Bu dönüşün ertesinde yaşanan devrim süreci, dergiyi endişeli bir sürece sokmuştur. Çünkü yaşanan olaylar esnasında Türkiye’de bazı kesimlerin benzeri bir devrim arzulaması, buna karşılık devrim karşıtı grupların söylemleri ülke içerisinde bir çatışma ve iç karışıklığı halinin meydana gelebileceği dergi tarafından yürütülen tahminlerin başında gelmektedir. Dergi, yaşanacak olası bir karışıklığın ayrışmaya sebep olacağı için iç siyasete, bunun yansıması olarak batı ile olan ilişkilerin zedelenmesi açısından dış siyasete zarar verebileceği konusunda da Türkiye’yi temkinli olmaya davet etmiştir.

“Humeyni Yönetimi Ele Geçirdi Ama Ülkedeki Kargaşa Yeni Boyutlar Kazanıyor” başlığı altında ise dergi, İran’ı kritik bölge olarak varsaymakta, burada yaşanan devrimi de “kaos” olarak değerlendirmiştir. Aynı zamanda bu kaostan sadece iç olaylarla meydana gelmediğini savunmuştur. Dergiye göre kritik bölge İran’da kaosa sebep olan en temel neden dış güçlerdir. Dergi, devrim lideri Humeyni’yi Sovyet yanlısı olarak görmüş ve Humeyni’nin Fransız gizli servislerinin himayesi altında korunduğunu savunmuştur. Bu yüzden eğer bütün olaylar batı istikametinde neticelenirse, Türkiye için yapılan haince planlar devreye sokulacaktır. Bunun dışında dergi, Şah’ı adeta bir ABD kuklası olarak görmüştür. Hatta Şah’ın ülkeyi terk etmesinin nedeni olarak da kendi çıkarlarının batı çıkarlarıyla ters düştüğü ve batının desteğini artık sırtında hissetmediğinden dolayı olduğunu savunmuştur.

Bütün bu yaşanan gelişmelere karşı YMM dergisi yazılarında Türkiye’yi hem kendi halkının birlik beraberliği hem de İran’la olan ilişkileri hususunda temkinli yaklaşıma davet eder. Çünkü gerçekleşen devrimle birlikte İran’daki iç çatışma üst seviyeye yükselmiştir. Humeyni Takımı, Komünistler, Azeriler ve Kürtçü gruplar arasında cereyan eden sürüşme, ülke içerisinde iç savaş olarak nitelenebilecek boyuta taşınmıştır. Dergi bu kargaşanın baş aktörlerini emperyalist dış güçler olarak belirler ve üzerine o dönemlerde Türkiye’de yaşanan sağ-sol, Alevi-Sünni çapındaki bölücülük faaliyetlerini de ekler. Dergiye göre İran’da yaşanan bu iç karışıklıkların temelindeki aktörler, Türkiye’de yaşanan olayların da senaryosunu yazmaktadır (Yeniden Millî Mücadele, 1979, [482], s. 3).

Buna dair dergide yer alan şu ifade, durumu daha iyi açıklamak açısından dikkate değerdir:

Gerek İran’daki olaylar gerekse güneyimizdeki birleşme hazırlığı Türkiye’yi yakından ilgilendirmektedir. Özellikle İran’da ki gelişmeler, ülke sınırlarını aşarak bütün bölgeyi etkileyecek boyutlar kazanmaktadır. Güneydoğumuz büyük bir fırtınanın eşiğindedir. Fırtınanın doğuracağı dalgalar ülkemize kadar uzanacaktır. Esasen Gaziantep, Elâzığ, Malatya ve en son Kahramanmaraş olayları tehlikenin boyutları hakkında yeterince bilgi vermiş olmalıdır. İran’daki kargaşa Türkiye’de aynen tekrarlanmak istenmektedir. Kayseri’de Humeyni’nin fotoğraflarının bulunması; Konya’da Humeyni’ye yardım için para toplanması

göstermektedir ki olaylar Türkiye’ye sıçratılmaya çalışılmaktadır. Bunun için İran’daki gelişmeler, Türkiye’nin güvenliğini çok ciddi olarak tehdit etmektedir. Durum son derece kritik ve endişe vericidir. Yöneticilerden bu endişe verici gelişmelerin tehlikesine denk düşen bir uyanıklık bekleniyor. (Yeniden Millî Mücadele, 1979, [482], ss. 4-5)

Bu çerçevede, dergi, devrimi çoğunlukla olumsuz bir çerçevede değerlendirmiş ve devrimci sürecin çeşitli toplumsal ve siyasi etkilerini ele alırken belirli kavram ve terminolojilere sıkça yer verilmiştir. Sayılar bazında, devrimle ilgili kullanılan dil ve terimler, özellikle devletin ideolojik yapısını ve dış politikadaki tutumunu sorgulayan ifadelerle yoğunlaşmıştır. Ayrıca, derginin yaklaşımında, İran İslam Devrimi’nin Türkiye’nin iç politikası üzerindeki olası etkilerine dair belirli temalar öne çıkmakta ve bu temalar, yazıların sıklığında belirgin bir şekilde izlenmektedir.

Derginin sadece İran İslam Devrimi ile sınırlı kalmayarak, etrafında konuşulduğu temalar genel hatlarıyla belirtilmek istenirse: “Sağ merkezli, Türk-İslam ülküsü, “Milliyetçi, Devletçi, Muhafazakâr, Batı karşıtı, anti-komünizm, Milli kimlik, siyaset” şeklindeki temalar ön plana çıkmaktadır. Devletçi ve milliyetçiliğin getirmiş olduğu düşünce yapısı ile dergi, sadece İran İslam Devrimi ile ilgili değil, ülke zerinde olumsuz etki bırakacak diğer siyasi ve dış politika olaylarını da eleştirmekten, Türkiye’yi temkine davet etmekten geri durmamıştır. İran devrimi dönemin siyasi-dini motivasyonlu ve yayılmacı politikası sayesinde gündeme gelen karakteristik özelliği sebebiyle, Tablo 1’de de görüldüğü üzere dergide çokça kaleme alınıp olumsuz temalarla yorumlanmıştır.

3. Tevhid Dergisinin İran İslam Devrimi’ne Bakışı

3.1. Tevhid Dergisinin Kısa Tarihi, Görüşleri ve Özellikleri

Tevhid dergisi, yayın çizgisi ve içerik itibarıyla, kendisinden önce yayımlanan Şura dergisi ile kendisinden sonra çıkan Hicret dergisi arasında bir konumda yer almakta ve bu iki yayın organı arasında bir geçiş niteliği taşımaktadır. Tevhid dergisine kaynaklık eden Şura dergisi, kurucu ve yazar kadronun çıkardığı ilk dergidir. 5 Ocak 1978 tarihinde yayım hayatına başlamıştır. İhsan Aslan, Yılmaz Yalçiner ve Ali Galip Vural derginin sahiple-

ridir. Dergi, sayı başlıkları ve içerikleri bakımından söylem analizine tabi tutulduğunda, İslamcı ve yer yer radikal çizgide yer aldığı görülmüştür.

Derginin makaleleri ve yazıları çoğunlukla “Dini siyaset, İslami kimlik, Toplumun yeniden inşası, İslam egemenliği, İslami perspektif” ifadeleri etrafında şekillenmiştir. İslam’ı hayata etkin kılma, “sağ” olanı savunma, “sol, karşıt” olanı ise geri planda bırakma derginin ilkelerini oluşturmaktadır. İslamcı çizgisi ve yönetimde düzenin İslami kurallara uygun olarak düzenlenmesi isteği itibarıyla, derginin yayımlandığı tarih aralığı boyunca ele aldığı sayı başlıklarına bakılacak olunursa: “İran Şeriat İstiyor”, “Şah’ın Müşrik Rejimine Karşı Şeriatçıların 17 Yıllık Kanlı Mücadelesi İran”, “Küfür Rejimi Devrilmeli”, şeklindedir. Daha devrim gerçekleşmeden ortada dolaşan devrim söylemlerine destek vermiş, aynı zamanda da bu devrimin etkisini Türkiye’de de görmek istemiştir (Özkan, 2020, ss. 141-142).

Derginin ilerleyen sayılarına bakıldığında ise ilk bölümün konusu olan Yeniden Millî Mücadele dergisi için tenkitlerde bulunduğu göze çarpmaktadır. Bu tenkitler öncelikle Milliyetçilik ve Türkçülük kavramlarını ele alarak başlamaktadır. Dergi, 23. Sayısında “Şu Türkçülük” başlığı altına bu terimleri, tarihçelerinden bahsederek açıklamaya çalışmıştır. Şura ekibine göre Türkçülük ve Milliyetçilik, kavmiyetçiliğe yani toplum arası ayrışmaya yol açan ifadelerdir. Bu ifadelerin yabancılar tarafından toplumumuza aşılandığı fikrindedirler. Bu noktada Türkçülük kavramıyla öne çıkan dönemin yazarı Ziya Gökalp’i ve onunla aynı görüşte olan yazarları da oldukça eleştirmişlerdir.

Derginin eleştirileri ileri seviyeye ulaşarak bu yazarların birkaçının Cemalettin Afgani’den (ayrıca bkz. Kuru, 2021) etkilendiğini, Afgani’nin ise bir mason olduğunu iddia etmişlerdir. Buradan hareketle dönemin milliyetçi-muhafazakâr çizgisinde yer alan Yeniden Millî Mücadele dergisi hakkında da eleştiride bulunmuşlardır. Derginin 31. Sayısında “Mücadele Birliği Yeniden İslam’a Dönecek” başlığı altında YMM hareketinin iç karışıklığından bahsetmiştir. Şura dergisine göre bu iç karışıklığın sebebi, YMM dergisinin İslamcı çizgiden ayrılıp Milliyetçi çizgiye yönelmiş olmasıdır.

Derginin bu düşüncesine YMM dergisindeki bir yazarın yapmış olduğu yorum da kaynaklık eder. Yorum şu şekildedir: “üç yıldan beri yanlış yol takip ettik. Asıldan uzaklaştık. Yeniden İslam’a dönmemiz gerek” (Şura,

1978, [31], ss. 6-7). Şura dergisi bu yorumdan hareketle, milliyetçi çizginin hiçbir faydası olmadığı gibi daha da çok YMM hareketine zarar verdiğini düşünmüştür. Eğer sarf edilen sözler doğru ise Şura dergisine göre bu bir uyanıştır ve artık İran'daki devrimi YMM hareketinin de olumlu karşılaması gerektiğini savunmaktadır. Bu söylemlerden yola çıkarak Şura ekibinin İslamcı, devrim yanlısı ve YMM ekibine karşı perspektifi net bir şekilde anlaşılmaktadır.

Derginin yazarları arasında, Selahaddin Eş Çakırgil, Ömer Yorulmaz, Yılmaz Yalçın ve Mekki Yassıkaya gibi isimler kadronun başında gelen isimlerdir. Haftalık ve 41 sayı olarak yayımlanan bu derginin basımına farklı sebeplerden dolayı 30 Ekim 1978 yılında son verilmiştir. Fakat bu durum yeni başlangıçları beraberinde getirmiş ve kapanan derginin ardından, iki ay sonra Tevhid dergisi çıkarılmaya başlanmıştır.

Bu derginin kendisinden önce ve sonra yayımlanan dergilerden farkı hem devrime giden süreci hem de devrimin yaşandığı süreci kapsıyor olmasıdır. Dergi ilk sayısını Aralık 1978'de son sayısını da Ağustos 1979'da yayımlamıştır. Derginin sahibi ise Abdulkadir Vural'dır. Derginin yazar kadrosu; Selahaddin Eş Çakırgil, M. Beşir Eryarsoy, Ali Bulaç, Hüsnü Aktaş, Fatih Uğurlu, Fatih Selim gibi önceki dergide de yazarlık yapmış isimlerden oluşmaktadır. Haftalık olarak yayımlanan Tevhid dergisi, yayımlandığı dönemde oldukça ilgi görmüş ve 40.000 tiraja kadar ulaşmıştır (İslamcı Dergiler Projesi, 2013).

Tevhid dergisi, Şura dergisinin devamı niteliğinde yayımlanan bir dergi olduğu için görüşleri açısından da Şura ile benzerlik göstermektedir. Toplamda 32 sayı olarak yayımlanan Tevhid dergisinin kapak sloganlarından hareketle detaylı bir şekilde içerik analizi yapıldığında “İran Devrimi, Humeyni, İslam, İslam Devleti, Şirk, Şeriat, Küfür, Kur'an Anayasası, Tevhit, Tağuti Düzen, Halife” gibi kavramlar etrafında şekillendiği görülmektedir. Kapak sloganları dışında derginin sayılarında işlediği konular detaylı şekilde analiz edildiğinde: “İslami Devlet, Kur'an'ı Kerim'i anlamak, Tevhid Mücadelesi, anarşizm ve faşizm karşıtlığı, İran İslam Devrimi, Afganistan ve Pakistan'daki İslamcı hareketler” şeklindeki konuların üzerinde yoğunlaştığı göze çarpmaktadır.

Sloganlardan ve içeriğinden de anlaşılabacağı üzere dergi ülke içerisinde veya ülke dışında meydana gelen olayları İslamcı bir perspektifle kale-

me almış, dünya çapında ses getiren İslamcı hareketlere ise ayrı bir önem vermiştir. Dergi, İslam'ı ve İslam devletini ümmetin kurtuluşu olarak görmektedir. Bu sebeple de diğer ülkelerde yaşanan İslamcı ayaklanmalara özellikle İran İslam Devrimi'ne önemli açıdan destek vermiş ve bunu da sayılarına yansıtmıştır. Dergi Türkiye'de yaşanan siyasi gelişmelerden ötürü 1979 yılının Ağustos ayında kapanmıştır. Fakat aynı kadro sesini duyurmak üzere bu sefer Hicret adlı dergiyi kaleme almışlardır.

Hicret dergisi benzer kadro tarafından çıkarılan ve birbirinin devamı niteliğinde olan dergilerin sonuncusudur. Dergi 17 Eylül 1979 tarihinde, haftalık olarak yayımlanmaya başlamıştır. Yazar kadrosu, Selahaddin Eş Çakır, Ali Bulaç, Beşir Eryarsoy, Haluk Ülman, Eyüb Salah, Hüsnü Aktaş, Fatih Selim gibi diğer dergilerde de ön planda olan isimlerdir. Derginin işlediği konular diğer iki dergiyle benzerlik göstermekle birlikte ele aldığı başlıklar: “İran İslam Devrimi, Müslüman Rejimi, Mevdudi, İslam'a bağlılık, Afganistan-Pakistan, Suriye'deki İslam ayaklanması, Kafir Nusayriler, İslami İnkılap, Tağuti düzene karşı çıkma” şeklindedir.

Konulardan da anlaşılacağı üzere Hicret dergisi de mirasçısı olduğu Tevhid dergisi ile benzer bir İslamcı çizgide yer almıştır. Yazarları, İran İslam Devrimi'ni İslami bir cihat niteliğinde gördüklerinden dolayı, devrim bu dergide de çokça işlenen konu olmuştur. Hatta ilk sayısının kapağında Humeyni'nin fotoğrafı ve ona ait olan “İslami olmayan iktidarları devirmeliyiz” şeklindeki sözü bulunmaktadır.

Hicret dergisinin yazıları, kendisinden önceki iki dergiye nazaran daha siyasi ve radikal bir boyutla kaleme alınmıştır. Bir nevi yer almış oldukları İslamcı-radikal çizgi yüzünden kapanan Şura ve Tevhid dergisinin görüşlerini daha ileri bir boyuta taşımış ve siyasi alanda dönemin partilerine karşı boykot yazıları dahi yazmaya başlamıştır. Bu yazılan yazılar sebebiyle derginin sahibine açılan dava sonucunda dergi 21. ve son sayısını 1980 yılının Nisan ayında yayımlamış ve kapatılmıştır.

3.2. Tevhid Dergisinde İran İslam Devrimi

Tevhid dergisinin tarihçesi, yazar kadrosu ve benimsediği ideolojik çizgi detaylı bir şekilde ele alındıktan sonra, Devrime yönelik yaklaşımının incelenmesi ve devrimi sayılarında nasıl ele aldığına dair detaylı bir analiz yapılması gerekmektedir. Derginin devrime ayırdığı başlıklar şu şekildedir:

Tablo 2

Tevhid Dergisinde İran İslam Devrimi ve Türkiye'ye Etkileri Hakkındaki Bazı Başlıklar

SAYI	TARİH	BAŞLIK
1.	17 ARALIK 1978	İRAN'DA ZAFERE DUACIYIZ
1.	17 ARALIK 1978	İRAN'DA ARTIK DİNİ LİDERLER KATLEDİLİYOR
1.	17 ARALIK 1978	ERBAKAN: "İRAN HALKININ İSTEĞİNİ SAYGIYLA KARŞILAMAK GEREKİR" DEDİ.
1.	17 ARALIK 1978	İSLAMİ DEVLETTE HÜKÜMET
2.	25 ARALIK 1978	MÜSLÜMAN KIYAMI YAYILIYOR
2.	25 ARALIK 1978	İRAN HADİSELERİ VE TÜRKİYE MÜSLÜMANLARI
4.	8 OCAK 1979	"ALLAH'IN YARDIMIYLA HAREKET ZAFERE ULAŞACAK"
6.	23 OCAK 1979	ŞAH'IN ŞAHANE GİDİŞİ VE SONRASI
6.	23 OCAK 1979	İRAN MÜSLÜMANLARI HEDEF YAKLAŞTI
9.	19 ŞUBAT 1979	MÜSLÜMANLARLA İLGİLENMEK, HAYATA MÜSLÜMAN GİBİ BAKMAK HUMeyNİCİLİK MİDİR?
9.	19 ŞUBAT 1979	İRAN HALKI, İSLAM ÜMMETİNİN BİR PARÇASIDIR!
9.	19 ŞUBAT 1979	İRAN'DAKİ ZAFER BÜTÜN MÜSLÜMANLARIN ZAFERİDİR
9.	19 ŞUBAT 1979	İSLAMİ İSTİLAHLAR: CUMHURİYET, İSLAM CUMHURİYETİ
10.	26 ŞUBAT 1979	İRAN'DAN TÜRKİYE'YE
10.	26 ŞUBAT 1979	HUMeyNİ: ÖLSEK DE ÖLDÜRSEK DE CENNETE GİDERİZ
10.	26 ŞUBAT 1979	BATI, İSLAMİ HAREKETİ SİLAHLA SİNDİRMEK PEŞİNDE
12.	12 MART 1979	İRAN'IN ŞARTLARI VAR
12.	12 MART 1979	İRAN MÜSLÜMANI KISASTA HAYAT VARDIR DİYOR
12.	12 MART 1979	İSLAM DEVLETİ, YAZAR: HUMeyNİ, DÜŞÜNCE YAYINLARI
13.	19 MART 1979	"BİRLİK OLUN Kİ ANAYASAMIZIN KAYNAĞI KUR'AN OLSUN" HUMeyNİ
14.	26 MART 1979	İRAN'DA Şİİ-SUNNİ ULEMA EL ELE VERDİ
14.	26 MART 1979	HUMeyNİ: İSLAM EZİLENLERİ KURTARMAK İÇİNDİR
16.	9 NİSAN 1979	İRAN ULEMASI GÜCÜNÜ NEREDEN ALIYOR?
16.	9 NİSAN 1979	İSLAM CUMHURİYETİ
17.	16 NİSAN 1979	İRAN TÜRKİYE İLE MÜNSAEBETLERİNİ ASKIYA ALDI
19.	30 NİSAN 1979	İRAN'A GİDİYOR: MSP LİDERİ PAKİSTANA'DA UĞRAYACAK
21.	14 MAYIS 1979	ÇIKTI... İRAN İSLAM DEVRİMİ YAZAN MEHMED KERİM
21.	14 MAYIS 1979	ERBAKAN'IN İRAN'A GİDECEK OLMAZI
22.	21 MAYIS 1979	İRAN'DAN KAÇAN KAÇANA
23.	28 MAYIS 1979	"...İSLAM'A DAVETTE Şİİ-SUNNİ TEK SES OLMALIYIZ"
31.	23 TEMMUZ 1979	İRAN İSLAM CUMHURİYETİ ANAYASA TASLAĞI

Not. Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Derginin sayıları incelendiğinde, devrimi geniş bir açıyla ele aldığı görülmektedir. Derginin içeriğine inilmeden, kaleme aldığı başlıklardan da anlaşılacağı üzere devrime giden süreci ve devrimin gerçekleştiği süreci YMM dergisinden farklı bir perspektifle yansıtmıştır. Başlıkları göz önünde bulundurarak, derginin içerik analizi yapıldığında derginin devrimi oldukça istekli karşıladığı görülmüştür. Çünkü gerçekleşen devrim, çizgisi ve savunduğu görüşleri itibariyle Tevhid ekibine göre bir İslam inkılabıdır. Bu çerçevede Şah'ın yıkılan rejimini de Müslümanların zaferi olarak görmüştür.

“İran’da Zafere Duacıyız” başlığı ile dergide kastedilen mana, devrimin gerçekleşmesi yönünde olan istektir. Kurtuluşun ve tek çarenin İslam’da olduğunu savundukları için Türkiye’deki Müslümanların da bu devrime destek vermesini istemişlerdir. Tevhid dergisi “İran Hadiseleri ve Türkiye Müslümanları” başlığının altında devrim hakkında gündeme getirilen ve Türkiye için olumsuz sonuçlar doğurabilecek iddiaları “dış kaynaklı” görmüş, devrimin Müslümanların birliğini zedelemesinden ziyade, toparlayıcı ve bütüleştirici bir özelliğinin olduğuna vurgu yapmıştır.

Gerçekleşen devrimin tüm amacının mezhepsel bir çıkar taşımadığını hatta bu devrime Şii-Sünni hep birlikte destek verilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Derginin kapak sloganlarında sıklıkla Humeyni’nin ismi geçmiş ve içeriğinde de onun sözlerine fazlaca yer verilmiştir. Tevhid dergisi için Humeyni, birleştirici, toparlayıcı ve İslam kıyamına davet edici rolünü üstlenmektedir. İslamcı çizgisinden ödün vermeyen Tevhid ekibi, kavmiyetçilik kavramını reddetmiş bununla birlikte anarşist ve komünist rejimleri, ülke içinde bu görüşü savunan siyasilere sert bir dille eleştirmiştir.

Tevhid dergisinin, İran devrimi dışında etrafında toplandığı temalara da değinilmesi gerekmektedir. Dergi, “İslamcılık, Ümmetçilik, milliyetçiliğin karşıtlığı, anti-kapitalizm, anti-emperyalizm, İslami düzen-yönetim vurgusu” temaları üzerinden yayım politikasını yürütmüştür. Kullanmış olduğu temalar bağlamında yaşanan devrimin olumlu karşılanması ve bir benzerinin arzulanması derginin doğası gereğidir. Bu doğrultuda Tevhid dergisi, İran İslam Devrimi’ne oldukça pozitif yaklaşmış, sayıları itibariyle devrime olan desteğini her fırsatta dile getirmiştir.

4. YMM ve Tevhid Dergilerinin İran İslam Devrimi'ne İlişkin Görüş Farklılıkları ve Benzerlikleri

Makalenin önceki bölümlerinde, İran İslam Devrimi bağlamında iki derginin görüşleri, tarihçeleri, kadroları ve yayımladıkları sayılar temelinde detaylı bir şekilde araştırılmaya tabi tutulmuştur. Mevcut bölümde ise dergilerin devrim hakkında ele aldıkları başlıklar ve devrime dair yaklaşımları ele alınmıştır. Makalenin konusu ve amacı itibarıyla ele alınan sayılar, başlıklar ve konular İran İslam Devrimi'nin Türkiye'ye etkileri şeklinde sınırlandırılmıştır. Yapılan sınırlandırma ile dergilerin devrim hakkındaki perspektifleri karşılaştırmalı bir analiz şeklinde, tablo haline getirilerek ele alınmıştır (TABLO 3). Her iki derginin devrim hakkındaki eş zamanlı sayı başlıkları şu şekildedir:

Tablo 3

YMM ve Tevhid Dergilerinin İran İslam Devrimi ve Türkiye'ye Etkileri
Bakımından Sayı Başlıklarının Karşılaştırılması

YMM DERGİSİ	TARİH	TEVHİD DERGİSİ	TARİH
İRAN NEREYE SÜRÜKLENİYOR?	30 MAYIS 1978	İRAN'DA ZAFERE DUACIYIZ	17 ARALIK 1978
İRAN'DA KANLI OLAYLARIN ÖNÜNE GEÇİLEMİYOR	19 ARALIK 1978	ALLAH'IN YADIMIYLA HAREKET ZAFERE ULAŞACAK	8 OCAK 1979
ŞAH'IN İRAN'DAN GİDİŞİ KAÇIŞ MI AYRILIK MI OLACAK?	16 OCAK 1979	ŞAH'IN ŞAHANE GİDİŞİ VE SONRASI	23 OCAK 1979
ŞAH GİTTİ OLAYLAR SÜRÜYOR	30 OCAK 1979	İRAN MÜSLÜMANLARI HEDEFE YAKLAŞTI	23 OCAK 1979
İRAN'DAKİ KARGAŞA TÜRKİYE'Yİ NASIL ETKİLEYECEK	30 OCAK 1979	İRAN HALKI İSLAM ÜMMETİNİN BİR PARÇASIDIR.	19 ŞUBAT 1979
İRAN'DAKİ OLAYLAR TÜRKİYE'NİN GÜVENLİĞİNİ TEHDİT EDİYOR	30 OCAK 1979	İRAN'DAKİ ZAFER BÜTÜN MÜSLÜMANLARIN ZAFERİDİR.	19 ŞUBAT 1979
İRAN'DA SON GELİŞMELER VE TÜRKİYE İÇİN ÇALAN TEHLİKE ÇANLARI	6 ŞUBAT 1979	İRAN'DAN TÜRKİYE'YE	26 ŞUBAT 1979
EMPERYALİZMİN İRAN OYUNU	20 ŞUBAT 1979	BATI, İSLAMİ HAREKETİ SİLAHLA SİNDİRMEK PEŞİNDE	26 ŞUBAT 1979
TÜRKİYE İRAN'I SARAN İÇ SAVAŞ TEHLİKESİYLE KARŞI KARŞIYA	1 MAYIS 1979	İRAN TÜRKİYE İLE MÜNASEBETLERİNİ ASKIYA ALDI	16 NİSAN 1979
İRAN İÇ SAVAŞ EŞİĞİNDE	4 EYLÜL 1979	"... İSLAM'A DAVETTE Şİİ-SÜNNİ TEK SES OLMALIYIZ"	28 MAYIS 1979

Not. Tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3’te dergilerin devrim hakkındaki görüşlerinin karşıtlığına dikkat çekmek için, ele aldıkları sayı başlıklarının birbirine yakın tarihler arasında olmasına özen gösterilmiştir. Devrim ve Türkiye’ye yansımaları açısından dergilerin sayıları ve içerikleri detaylı bir şekilde analiz edildiğinde, YMM’nin negatif, Tevhid’in ise pozitif yaklaşımı göze çarpmaktadır. Makalenin bu farklı yaklaşımların üzerinde önemle durmasının sebebi, iki derginin de “sağ” çizgide yer alıp devrime farklı çerçevelerden bakmış olmalarıdır.

Tablodan hareketle dergilerin detaylı analizine geçmeden önce, karşılaştırmanın daha anlaşılır hale getirilmesi ve mantık düzlemine net bir şekilde oturtulması adına, öncelikle Sağ kavramının içeriği, yıllar içerisinde hangi boyutlara evrildiği bu evrilmenin hangi sebeplerle gerçekleştiği biraz daha derinleştirilmelidir. Türkiye’de özellikle 1960’lardan sonra kamu, siyaset ve politika yaşanan siyasi olaylar sebebiyle “sağ” ve “sol” kavramları etrafında şekillenmiştir (Fedayi, 2019, ss.10-12). Belirtilen zamanlarda Türkiye’de sağ görüş, temelde dört esasa dayanmaktadır, bunlar: Muhafazakarlık, liberallik, milliyetçilik ve İslamcılıktır (Kaygusuz, 2021, s.167).

YMM ve Tevhid dergileri, yer almış oldukları sağ çizgi itibariyle belirtilen bu dört unsurun ortak paydasında buluşmuştur. Fakat ilerleyen zamanlarda ülke geneli kamuoyunda sağ görüş içerisinde bu ortaklık bozulmuş, bahsi geçen dört unsur kendi içerisinde bir ayrışmaya giderek farklı açılarla ele alınmaya başlanmıştır. Bu ayrışma ileri seviyelere ulaşarak kamuoyunda çeşitli perspektiflere neden olmuş, iç ve dış politikada yaşanan siyasi olaylar sadece sağcı-solcu kesim tarafından değil İslamcı ve Milliyetçi ayrılığının getirmiş olduğu bakış açısından da ele alınmaya başlanmıştır. Sağ kesimin bu ayrımı dönemin basın yayınında da kendisini olukça hissettirmiş, en büyük örneklerinden biri ise İran İslam Devrimi hakkındaki görüş ayrılıklarıyla gündeme gelen YMM ve Tevhid dergileri olmuştur.

Bu aşamada özelde YMM ve Tevhid dergilerinde, genelde ise ülke kamuoyunda İran İslam Devrimi’nin belirtilen farklılaşmalar bağlamında ele alınmasının kritik düzeyde belirleyici sebepleri mevcuttur. Dergilerin yer almış oldukları çizgi farklılıkları ve devrim hakkındaki görüş ayrılıklarından hareketle içerik karşılaştırılmasına geçilmeden bu sebepler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

YMM ve Tevhid dergisi arasındaki görüş ayrılıklarının arkasında rol oynayan en önemli sebep, Türkiye’de ve dünyada yaşanan dini-siyasi unsurlardır. Dergilerin kuruluş ve düşünce yapısı tarihine bakıldığında zaman, bu tarihlerle sınırlanamamakla birlikte, 1960-1980 dönemlerine tekabül etmektedir. Verilen tarihlere bir sınır koyulmamasının nedeni, geçmişte yaşanan olayların bu tarihlere yansımış olmasıdır. Belirtilen tarihlerde yaşanan dini-siyasi olaylar, farklı düşünce gruplarının oluşmasına sebebiyet vermiştir. 1960-1980 yıllarına gelinceye kadar, ülkeyi derinden etkileyen gerek soğuk savaş dönemi gerekse de muhafazakâr kesimin tam manasıyla bir destek bulamaması ülkede kutuplaşmalara yol açmıştır.

Bu kutuplaşma genellikle sağ-sol, komünizm-antikomünizm, emperyalizm-antiemperyalizm şeklinde gerçekleşmiştir. 1960’lara gelindiğinde yapılan darbe ve yürürlüğe giren anayasa ile, her iki kesimde daha özgürlükçü bir ortama kavuşmuştur. Özgürlükçü ortamın getirmiş olduğu fırsat ile, özellikle sağ kesim bu dönemde Cemaat-i İslami ve İhvanü’l-Müslimin hareketleri (Yalçın, 2019, ss. 38-42-44) ile Seyyid Kutup (Ayrıca bkz. Aktay, 2020), Hasan El-Benna (Ayrıca bkz. Güney, 2022), Mevdudi (Ayrıca bkz. Özbadem, 2016) gibi isimlerden yapılan çevirilerle yeni bir İslami anlayışa sahip olmuştur (Büyükkara, 2022, s. 40). Yeni İslami anlayış ise 1960-1980 arası sağ bloktaki grupları çok yönlü biçimlerde etkilemiştir. Aynı zamanda YMM ve Tevhid dergilerinin ayrılıklarının temelini de bu İslamcı ayaklanmalar, çeviriler ve dergilerin arka planlarındaki isimlerin görüşleri atmıştır.

Her iki dergi baştan sona incelendiği vakit, yer almış oldukları çizgi sağ, muhafazakâr, antikomünizm, antiemperyalizm şeklindedir ki bu görüşlerini sayı başlıklarında veya kapak sloganlarında mutlaka belirtmişlerdir. Fakat sonraki dönemlerde birbirlerine uzaklaşmalarının dinamikleri altında bahsedilen çeviri faaliyetleri ve İslamcı ayaklanmaların etkisinden hareketle, YMM dergisinin zamanla daha milliyetçi-devletçi, Tevhid dergisinin ise daha muhafazakâr-İslamcı şekilde sergilemiş oldukları tutumlar yatmaktadır.

YMM dergisinin arkasındaki kadro, soğuk savaş döneminin Türk gencinin üzerindeki olumsuz Çin-SSCB etkisini yok etmek üzere ortaya çıkan bir gruptur. Bunun sebeple oldukça milliyetçi bir tavır sergilemişlerdir (Araba, 2009, s. 48). Derginin yazar kadrosunun siyasetteki aktifliği, özellikle sağ ve milliyetçi partiler çevresinde konuşlanmaları bu görüşlerini destekler

niteliktedir. Tevhid dergisinin kadrosuna bakıldığında ise yazarları, çeviri hareketlerinden etkilenen aynı zamanda da “akıncı gençliğe hitap eden bir dergidir” (Özkan, 2020, s.144). Akıncılar diye ifade edilen topluluk ise dönemin muhafazakâr-İslamcı tarafı ağır basan ve siyasette de etkin olmaya çalışan kişiler tarafından kurulmuş bir dernektir. Bu grup, diğer ülkelerdeki İslami hareketlere, bilhassa İran İslam Devrimi’ne yoğun şekilde ilgi gösteren ve bu yüzden de Türkiye’deki halihazırda bulunan rejimi tam manasıyla İslami olmadığı için eleştiren bir gruptur (Özkan, 2020, s. 92).

İlk dönemlerde iki dergi de ortak paydada buluşurken, belirtilen sebeplerden ötürü günün sonunda bu ortaklık sonlanmıştır. YMM dergisi sağ çizginin devletçi, milliyetçi kanadını temsil ederken, Tevhid dergisi ise İslamcı, muhafazakâr kanadını temsil etmiştir. YMM’de gelişen milliyet bilinci, Tevhid’de gelişen ümmet bilinciyle ciddi derecede kapsam farklılığı yaşadığı için zamanla bu evrilmenin etkisi daha yoğun bir şekilde görülmeye başlanmıştır. Bugün ortaya çıkan milli-dini gruplarında fikri temelini oluşturmuşlardır.

Seçilen iki derginin ve dönemin yaşadığı bakış açısı farklılığının arka planı ortaya konulmaya çalışıldıktan sonra, her iki derginin İran İslam Devrimi’ne yönelik yaklaşımları Tablo 3’ten de hareketle karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilecek olunursa; YMM dergisi açısından İran Devrimi, bir devrim niteliğinde değildir. Derginin makaleleri ve yazıları söylem analizi ile incelendiğinde, devrim emperyalizmin oyunu, iç kargaşa, iç savaş, kanlı olay gibi tehdit bildiren kelimelere ifade edilmeye çalışmıştır. Bu kelimeler bağlamında İran’da yaşanan olaylar Türkiye açısından tehlike arz etmektedir.

Sayıların içerikleri incelendiğinde devrimin daha çok Türkiye bağlamında ele alındığı görülmektedir. Bilhassa “Emperyalizmin İran Oyunu, İran’daki Olaylar Türkiye’nin Güvenliğini Tehdit Ediyor” gibi başlıkların içeriğinde dergi bu devrimin bir kaos olduğunu, İran’da ve Dünyada karışıklıklar meydana getirdiğini savunur. Şahıslar bağlamında dergi, Humeyni’yi Fransız himayesinde Sovyet destekli bir şahıs olarak naklederken, Şah’ı ise “ABD’nin kuklası” gibi kelimelerle ifade etmiştir. Devletçi ve milliyetçi sınırlarından taviz vermeyen YMM ekibi, devrimin meydana gelmesinin yanında, Şah’ın yönetimini de Türkiye için potansiyel bir tehdit olarak algılamışlardır.

YMM dergisinin, devrim için kullandığı tabirler: “Şii Devrimi, İran’daki olaylar-karışıklıklar-kriz, Humeyni’nin beyin takımı, Humeyni hareketi, bölgedeki tehdit, tehlike çanları, Türkiye için oluşabilecek tehlikeler, dış güçlerin oyunu, radikal hareket, kaos, iç savaş, kaynayan kazan, kanlı olay, görüş ayrılığı” şeklindedir. Kavramların ne ifade ettiği detaylı şekilde açıklanacak olunursa; devrimin bir Şii devrimi olduğu vurgusunu yaparak mezhebi yönünü ön plana çıkararak İslam toplumlarının ortak paydası haline gelemeyeceğini savunmuşlardır. Devrimin ayak izlerini ve kendisini “olaylar-krizler-karışıklıklar” bağlamında ifade ederek, aslında yaşananların olumu bir tarafının olmadığını bunun sonucunda da halk ve devlet arasında bir uçurumun meydana geldiğini savunmuşlardır.

Aynı zamanda devrimin gerçekleştiği döneme “devrim dönemi” kavramını değil “istikrarsız dönem” kavramını ön plana çıkarmışlardır. “Humeyni ve beyin takımı, Humeyni hareketinden” kasıt ise, devrimin halk desteğini alarak değil de bireysel veya belirli bir gruba has bir ayaklanma niteliğinde değerlendirmişlerdir. “Tehdit, tehlike çanları” kavramlarından kasıt ise, YMM gerçekleşen devrimi İslam devrimi olarak değil de İran’ın ve Şiiliğin yayılmacı politikasına hizmet eden siyasi bir bakış açısıyla yorumlamışlardır. Fakat ülkedeki Müslüman yoğunluğu ve bazı grupların devrimi arzulaması gibi durumların devrimin bir benzerinin Türkiye çapında da meydana gelebileceği tehlikesi konusuna dikkat çekmek istemiştir. Ele alınan yazılar genellikle bu kavramlar etrafında konuşlanmıştır.

Bunun yanında dergide 1978-1980 arası yayımlanan 8., 9., ve 10. Ciltte toplamda 55 sayı başlığında devrime yoğun bir şekilde yer verildiği, aynı zamanda da devrim için kullandığı olumsuz tabirlerin de sıkça kullanıldığı tespit edilmiştir. Dergi sayılarında Şah’ın ülkeden ayrılmasını takiben meydana gelen yeni rejimin titizlikle planlandığını, bu nedenle yapılan devrimin İslami boyuttan çok siyasi boyut taşıdığını nakletmiştir. Bu siyasi boyut, Müslüman ve Alevi nüfusun yoğunluğundan ötürü eğer Türkiye’ye yansırса tamamen bir iç karışıklık meydana getirecektir. Dergi bunu o dönemde yaşanan, Güneydoğu’da özellikle Maraş’taki olaylar bağlamında savunmaktadır.

Tevhid dergisinde ise olaylar tam tersi bir düşünce tarzıyla ele alınmıştır. YMM dergisine göre bir devrim niteliği taşımayan bu karışıklıklar, Tevhid’e göre adeta bir İslami uyanış, Müslüman İnkılabı şeklindedir. Derginin sayıları incelendiğinde YMM dergisinin tam tersi olarak, devrime

giden süreci ve devrim sürecini oldukça hevesli şekilde karşılamış olduğu görülmektedir. Türkiye’yi bu devrime karşı uyarmaktan ziyade, daha da Türkiye’deki Müslümanların devrime destek vermesi gerektiğini savunmuştur.

Devrime vermiş olduğu destekten ötürü, Tevhid dergisinin de İran İslam Devrim’i için kullandığı tabirler: “İslam devrimi, Müslümanların zaferi, İslami inkılap, İslami hareketin zirvesi, Şah’ın zulmü, mazlumların iktidarı, Batı’nın oyunlarının bozulması, direniş hareketi, Humeyni önderliğinde büyük devrim, Türkiye için bir model, zafer” şeklindedir. Bu kavramlardan hareketle, devrimi sadece İran’ın içerisinde sınırlı bir gelişme olarak değil, dünya çapında İslam’ın genel bir ayaklanması, uyanışı olarak görülmüştür. Devrim, Tevhid ekibine göre beraberinde İslamcı yönetim biçimini getirmiştir ve bu da arzuladıkları yönetim biçimine hitap etmektedir.

Aynı zamanda Şah’ın rejiminin Batın’ın tesiri altında kaldığı için bir zulme dönüştüğü ve bu zulmün devrimle birlikte ortadan kalktığı savunulmuştur. Humeyni için de kendisini sadece bir yönetici olarak değil, İslam ümmetine bir rehber olarak değerlendirmişleridir. Son olarak bu hareketi halkın haklı bir direnişin zaferi olarak adlandırmış, Türkiye için de bir rol model olabileceğini savunmuşlardır. Dergi 1. Sayısından 31. Sayısına kadar toplam 40 başlıkta İran İslam Devrimi’ne yer vermiştir. Devrim etrafında konuşlanan kavramlarını ise içeriğinde etkili bir biçimde işlemiştir. Derginin tablo dışı sayı başlıklarında Müslümanların devrime yeterli desteği vermediği, ümmet bilincinde olmadığı şeklinde yapılan eleştirilerle benzer devrimin Türkiye’de bu yüzden söz konusu olamayacağı dile getirilmiştir. “İran’daki Zafere Duacıyız” (Tevhid, [1], 1978) başlığı ile devrimi YMM dergisinin aksine bir kaos olarak değil bir zafer olarak değerlendirmiştir.

İran İslam Devrimi hakkında dergilerin görüş farklılığını ortaya koyacak kayda değer bir unsur da dergilerin devrim hakkında tasarlamış olduğu kapak fotoğraflarıdır. Konunun net şekilde anlaşılabilmesi ve yazılanları desteklemesi adına konuyla alakalı önem arz eden, YMM ve Tevhid dergilerine ait fotoğraflar kapak fotoğrafları eklenmiştir. Her iki dergiye ait kapak fotoğrafları incelendiğinde de İran Devrimi hakkındaki görüşlerine az çok sahip olunmaktadır.

Foto 1

YMM dergisi 469. sayı

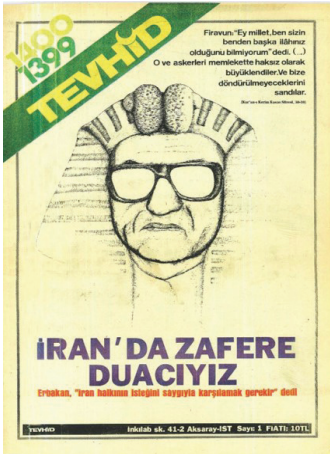

Not. YMM dergisinde, İran İslam Devrimi için hazırlanan bir kapak sayfası.

<https://katalog.idp.org.tr/sayilar/7840/9-cilt-469-sayi>

Foto 2

Tevhid Dergisi, 1. Sayı

Not. Tevhid dergisinde İran İslam Devrimi için hazırlanan bir kapak sayfası

<https://katalog.idp.org.tr/sayilar/2498/1-sayi>

YMM ile karşılaştırmalı bir analiz yapıldığı zaman, Tevhid dergisinin devrim için kullandığı tabirler taban tabana zıtlık göstermiştir. Savundukları farklı ideolojilerden ötürü yaşanan devrimin olumlu ve olumsuz perspektiflerden görülmesine, dergilerde Türk kamuoyunun da görüşlerine yer verilerek devrimin ülke içerisinde nasıl karşılandığına ışık tutmuşlardır.

Sayı ve içerikleri bakımından karşılaştırmaya tabi tutulan bu iki dergi, siyasi görüş ve dış politika, devrimin iç ve dış politikayı nasıl etkilediği veya etkileyeceği açılarından da ele alınmalıdır. Siyasi görüş bağlamında YMM ve Tevhid'in köklerinin sağ kesimin ayrı boyutlarında oldukları önceden belirtilmişti. YMM dergisi daha milliyetçi bir tavır sergilerken, Tevhid ise İslamcı radikal kesimde yer almıştır. Burada önemli olan husus, her iki derginin de Türkiye'nin dış politikasını siyaset bağlamında nasıl yorumladığı hususudur.

YMM dergisine göre bu devrim emperyalistlerin bir oyunu olmakla beraber, amaç, Türkiye'yi içten sarsmaktır. Dergi, gerçekleştirilen devrimin sadece İran'da meydana gelen rejim değişikliğinden ibaret olmadığını, Müslümanların kıyamına yapılan çağrı masumiyetini taşımadığını ifade etmektedir. YMM devrimle birlikte meydana gelen siyasi kutuplaşmanın Türkiye'nin dış politikasına da zarar vereceğini savunmuştur. Dergiye göre gerekli önlemler alınmazsa, gerçekleşen devrim Türkiye'ye yansıcak ve ülke içerisinde de farklı kutuplaşmalara sebep olacak hem mezhepsel hem de siyasi sıkıntılar ortaya çıkacaktır. Yapılan devrim ve devrimi ihraç politikası, Müslümanların birlik olmasından ziyade Türk Milli kimliğinde tehdit oluşturabilecek unsurlar meydana getireceğini vurgulamışlardır. Bu yüzden Türkiye, İran İslam Devrimine karşı oldukça dikkatli olmalıdır ve dış politikada milliyetçi kimliğini korumalıdır.

Tevhid dergisine göre ise bu bir İslami inkılap, uyanış, diriliştir. Mezhepsel ve siyasi boyutu İslami diriliş boyutuna göre daha geri planda kalmaktadır. Bu yüzden Türkiye'deki Müslümanlardan ve siyasilerden devrime destek vermesi beklenmiştir. İran ile ilgili dış politikada Türkiye'nin İran'a uyması istenmiştir. Bu, dergide "İran'dan Türkiye'ye, İran'ın Şartları Var" başlıklarının içeriğinden de rahatlıkla anlaşılabılır. Tevhid dergisi Milliyetçi kimliğe bürünen kesimi de kavmiyetçilik yapmakla suçlamaktadır. Buradaki kavmiyetçilikten kasıt, ırkçılıktır. Tevhid ekibine göre, ırkçılığın Müslümanlar arası ayrıma yol açtığı savunulur. Bunu da "Ülkeyi Bu Belaya Kavmiyetçilik Hırsı Düşürdü, İslam Milleti Bölünmez Bir Bütündür!"

Türklük, Kürtlük, Araplık, Acemlik kavgasında Müslümanın Yeri Yok” şeklindeki başlıklarla desteklemişlerdir. Burada dış politika bağlamında da ayrı çizgilerde yer aldıkları görülmektedir. Bu görüşlerinden hareketle Tevhid ekibi, devrimin Türkiye’ye etkilerinin olumlu yönde olacağı kanaatinde dir.

Karşılaştırmanın mezhepsel boyutu da iki dergi arasındaki farkın ortaya konmasında oldukça önem arz etmektedir. YMM dergisinin yazar kadrosu incelendiği vakit, birçoğunun Türkçü, İslamcı ve Muhafazakâr gelenekten geldiği görülmektedir. Bu geleneğin etkisiyle benimsedikleri Hanefi-Maturidi çizgiden taviz vermemek adına yapılan devrimi “Şii devrimi” olarak görmüş ve bir tehdit unsuru olarak algılamışlardır. Dergiye göre Hanefi-Maturidi düşüncesi, milli kimliğin oluşması, İslam’ın toplum içerisinde akıl mantık ve denge içerisinde kavranması açısından adeta kıymetli bir mirastır. İran’da yaşanan devrimin Şii orijinli olması, Türkçü ve Sünni gelenekten gelen YMM kadrosunu rahatsız etmiş olabilir. Bu yorum derginin sayılarında kendini açık bir şekilde ifade etmese de kapsamlı bir inceleme yapıldığında belirtilen görüş mezhepsel açıdan haklılık kazanmaktadır.

Tevhid dergisinde ise yazar kadrosunun gelmiş olduğu İslamcı gelenekten ötürü devrime karşı mezhepler üstü bir yaklaşım sergilenmiştir. Tevhid ekibinin de Sünni kanatta yer aldığı ifade edilebilir fakat radikal yönü sebebiyle, farklı Ülkerlerde meydana gelen bütün İslamcı-radikal hareketlere büyük bir istekle destek verdiği görülmüştür. Yapılan devrim Şiiliğin yayılması amacından ziyade Müslümanların emperyalizme karşı birleştirici yönünün olduğunu savunmaktadır.

Yayımladıkları sayı bakımından da iki dergi arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Her iki derginin çıkarmış olduğu sayılara bakılacak olursanız; YMM dergisi 528 sayıda ve 11 ciltte basım yaparken, Tevhid dergisi 32 sayıda basım yapmıştır. Aynı ekibin Tevhid’den önce çıkardığı Şura dergisi 41, Tevhid’den sonra hicret dergisi ise 21 sayı yayımlamıştır. Her iki derginin ciddi boyuttaki sayı farklılıklarının nedeni ise Tevhid grubunun dergilerinin yayımlandıkları seneler içerisine kapanmış olmasıdır. Şura-Tevhid-Hicret adlı aynı kadronun çıkardığı dergilerin kapanmasının sebebi olarak, diğer ülkelerdeki İslami hareketlenmelere destek verip Türkiye’deki rejimi sürekli olarak eleştirmeleri gösterilebilir. Üç derginin de sayıları incelendiğinde, dönemin en büyük dini-siyasi hareketi olan İran İslam Devrimi’ne vermiş oldukları destek bu görüşü kanıtlar niteliktedir.

Özellikle Tevhid'den sonra son olarak çıkarmış oldukları Hicret dergisinde, İran'da gerçekleştirilen İslam inkılabının ısrarla Türkiye'de görülme isteği, sürekli Türkiye'deki siyasileri eleştirme ve halkı siyasilere karşı aşırı bir şekilde örgütleme çabaları dergilerinin tezce kapanmasına yol açmıştır. YMM dergisi ise bu noktada daha itidalli ve devletçi bir politika sergilediği için basın yayın ömrü daha uzun yıllara dayanmıştır.

Son olarak dergilerin görüş farklılıklarının yanında benzer taraflarından da bahsedilmek istenirse, iki dergi de Batıya, emperyalizme, sömürgeciliğe karşı bir tutum sergilemiştir. Aynı zamanda dergiler İslami değerlere oldukça değer vermiş, yer yer yazılarında dini konulara atıfta bulunmuşlardır. İran devrimi dışında ülke içinde ve dışında meydana gelen hadiselerde her iki dergi de milletin birlik ve beraberliğini desteklemiştir.

5. Sonuç

Bu analiz 1979 yılında meydana gelen İran İslam Devrimi'nin, 1978-1980 arası Türkiye'de yayımlanan Yeniden Millî Mücadele ve Tevhid dergileri üzerinden kamuoyunda nasıl algılandığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma seçilen iki derginin devrim hakkındaki bakış açılarını analiz etmekle kalmayıp, dergiler açısından farklılaşmaya sebep olan sağ görüşün, dönemde yaşanan olaylar sebebiyle çeşitli kutuplara ayrıldığını iddia etmiş ve çeşitli kaynaklarla bunu gün yüzüne çıkarmayı hedeflemiştir. Yapılan karşılaştırmada devrimin sağ görüşün yeni perspektifleriyle yorumlanmasını ortaya koymuş ve literatürdeki bu tür bir karşılaştırmının eksikliği tamamlanmaya çalışılarak okuyucuya sunulmuştur.

Her iki dergi detaylı şekilde analiz edildiğinde, devrimin Türkiye açısından nasıl karşılandığı, Tevhid'de imkanlar ve zorluklar bağlamında YMM'de ise güvenlik endişeleri ekseninde ele alındığı görülmektedir. Bu durum milliyetçi ve İslamcı çizgide yer alan bu dergilerin ülke içerisindeki bazı siyasi başlıklarda da benzer bir tavır ve refleks gösterdikleri göz önüne alındığında görüş ve yaklaşım farklılıkları daha anlaşılır görünmektedir. Sağ-sol kargaşasının zirve yaptığı 1980'li yıllarda devrimin de etkisiyle birlikte sağ görüş kendi içerisinde farklı noktalarda ayrışmalar yaşamıştır. Devrimi konu edinen ve bu ayrışmaların kendisini en çok hissettirmesi bakımından, YMM ve Tevhid dergileri bu farklılaşmayı net bir şekilde ortaya koymaktadır. Devrime olan yaklaşımlarından hareketle iki dergi arasında-

ki farklılıklar dergi sayılarının başlıkları, içerikleri, kapak fotoğrafları ve sayılardaki yazarların yaklaşımları üzerinden incelenip ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu detaylı karşılaştırmanın ardından varılan sonuç ise YMM dergisinin daha devlet yanlısı, milliyetçi bir politika çizdiği için devrime karşı durduğu, Tevhid dergisinin ise daha İslamcı radikal bir politika benimsediği için devrime daha fazla alaka göstermiş olduğudur. Araştırmalardan ve yapılan bu çalışmadan çıkan diğer bir önemli sonuç ise devrimin kendisini ülke içerisindeki sağcı İslamcı çizgide yer alan dergilerin içeriklerini bu kadar yoğun biçimde etkilemesidir.

1978-1980 yılları arasında İran İslam Devrimi'nin Türkiye'deki dergilerde yoğun biçimde tartışılan konular arasında yer almasının temel nedenleri başında, İran'ın devrimi ihraç etme politikası gelmektedir. İran İslam Devrimi, aslında sadece Türkiye'de değil dünya çapında ses getiren, 20. Yüzyılın en büyük dalgalarından biri olmuştur. Bu dalgalanma, İran İslam Devrimi'nin ihraç politikalarının bir yansıması olarak yorumlanabilir.

İran İslam Devrim'i ve devrimi ihraç bağlamında Şiiliğin geçmiş dönemlerine bakıldığı zaman, ilk ortaya çıktığı tarihten itibaren günümüze kadar, sürekli olarak belirli bir siyasi ülkü ve hedef doğrultusunda ilerlediği açıkça görülmektedir. Geçmişte bu hedef, kurulan devletler aracılığıyla Şiiliği yaymak ve kalıcılığını sağlamak şeklinde belirginleşirken, Bugün itibarıyla hem yayılmasını sürdürmek hem de büyük yankı uyandıran olaylarla diğer ülkeleri etkileyerek Şii hilali çerçevesinde birleştirme amacına yönelik bir strateji izlenmektedir. Ayrıca, İslam Devrimi'nin ışığında gerçekleştirilen devrimi ihraç etme politikası, bölgedeki diğer ülkeleri etkileme yoluyla kayda değer bir ilerleme sağlamıştır.

Devrimin ihraç edilmesi konusunda İran, her ülke için özgün bir strateji geliştirmiştir (Çetin, 2022, ss. 117-118). Türkiye dışında kalan ülkelere, özellikle Ortadoğu'ya, bu devrim genellikle entegre bir biçimde sunulmuştur (Ayrıca bkz. Ocak, 2022, ss. 280-281). Komşu ülkelerdeki devrim hareketlerinin etkisiyle, Türkiye'de bu süreci gazete ve dergiler aracılığıyla yayma çabası söz konusu olmuştur. Bu dönemde “Davet” adlı dergiyi çıkaran Hizbullah, devrimi ihraç etme konusunda Türkiye'de öncül bir rol üstlenmiştir (Çetin, 2022, s. 118). Türkiye'de doğrudan bir devrim hareketi gözlemlenmemekle birlikte, “Tevhid, Davet, Hicret, Şura” gibi İslamcı ve radikal çizgideki dergiler, benzer bir devrimci dönüşümün Türkiye'de de yaşanmasını arzulamışlardır.

Devrim karşıtı gruplar, bu tutumlarını dergilerinde devrimi ve devrimi destekleyen bireyleri hedef alarak açıkça ifade etmişlerdir. Böylece İran, devrimi ihraç politikasında Türkiye'de belirli bir etki düzeyine ulaşmıştır. Zira devrim, dönemin basın organları ve dergilerinde geniş bir şekilde ele alınan temel meselelerden biri haline gelmiştir. Türkiye'de o dönemde etkin olan basın yayın organları, özellikle dergiler, bu konuda belirgin bir ideolojik ayrım sergilemiştir. Bu ideolojik kutuplaşma, özellikle YMM ve Tevhid dergilerinde somut bir şekilde gözlemlenmiştir. Dergilerin açıkça dile getirmediği fakat detaylı şekilde incelendikleri vakitte kendisini fark ettiren önemli bir diğer husus da bu devrime mezhepsel açıdan da yaklaşmış olmalarıdır. Kadrolarının benimsemiş olduğu gelenek veya etkilenmiş olduğu görüşler neticesinde gelişen mezhep görüşleri, kendisini sayılarda oldukça ön plana çıkarmaktadır. YMM dergisi kadrosunun gelmiş olduğu Türkçü, sağcı ve akılcı gelenek, onları Hanefi-Maturidi çizgiden ödün vermemeleri hususunda oldukça önem arz etmektedir. Aynı zamanda YMM dergisinin din anlayışı akılcı ve milli kimlik inşası açısından geleneğe bağlı şekildedir. Bu Sünni ve Türkçü damar, gerçekleşen devrimde de kendini göstermiş, Şiiğin bir ülke mezhebi olmasına ve kimlik inşasına bir nevi karşı çıkmıştır.

Tevhid dergisine bakıldığında ise bu durumun tam tersine bir perspektif çizmektedir. Tevhid kadrosunun gerek etkilenmiş oldukları İslamcı yazarlar, gerek "Tevhid" anlayışları sebebiyle bu devrime mezhepsel bir bakış açısı getirmemişlerdir. Derginin sayıları dikkatlice incelendiğinde sürekli kavmiyetçiliğe, karşı çıkmış bütün İslam ümmetinin "Tevhid" anlayışı adı altında birlik olması istenmiştir. Yaşanan devrime de mezhepler üstü bir bakış açısıyla bakarak, bu devrimin ümmeti birleştiren bir yönü olabileceğini savunmuşlardır.

Tevhid ekibinin önemle üzerinde durduğu bir diğer husus, emperyalizm ve Müslüman ülkelerin uzun zamandır sömürge bataklığında olması durumudur. İslami hassasiyetinden ödün vermeyen dergi, her fırsatta Müslüman ülkelerin sömürge devleti halinde olmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Bu düşünceden hareketle İran'da gerçekleşen devrimi emperyalizme ve sömürgeye karşı İslam dünyasının büyük bir mücadelesi olarak yorumlamıştır. İslam dünyasının birlik ve beraberliğini, gerçekleştirilen devrime destek vererek daha da kuvvetleneceğini, Batı'nın etkisinin Müslüman devletleri üzerindeki baskısının azalacağını savunmuşlardır.

Sonuç olarak dergiler, mezhep yaklaşımı, siyasi görüş, dış ve iç politika bağlamlarında devrime karşı farklı paylar çıkarmış, devrimi iki farklı boyutla okuyucuya sunmuşlardır. Çıkarılan önemli bir diğer sonuç ise, bu dergiler ışığında İran İslam Devrimi'nin geniş yankı uyandıran, bugüne kadar etkisini önemle sürdüren bir olay olduğudur. Devrim ile gelen İslami rejimin, İran'da varlığını hala gösterebiliyor olması ve devrimin gerçekleştiği tarihin İran halkı tarafından bugün de büyük bir coşkuyla kutlanması, devrimin tarihine ve etkilerine olan ilgiyi hala diri tutmaktadır.

Beyan

Bu makale etik kurul kararından muaftır. Çalışmada katılımcı bulunmamaktadır. Çalışma için herhangi bir kurum veya projeden mali destek alınmamıştır. Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır. Telif hakkına sebep olacak bir materyal kullanılmamıştır.

Disclosure

The article is exempt from the Ethics Committee Decision. There are no participants. The author received no financial support from any institution and there's no conflict of interest. No material subject to copyright is included.

Kaynakça

- Aktay, Y. (2020). *Seyyid Kutup siyasal teoloji fıkıh ve tarihsellik*. İnsan Yayınları.
- Amirpur, K. (2020). Humeyni: Bir İslam devrimcisi. (Çev. D. Çınar). İletişim Yayınevi. (Orijinal yayın tarihi 2011)
- Araba, F. B. (2009). *Yeniden Milli Mücadele ve Din* (Kayıt No. 253436) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Arslan, S. (2023). *Türkiye'deki İslamcı Dergilerde İran İslam Devrimi Algısı* (Kayıt No. 832459) [Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Büyükkara, M. A. (2022). *Çağdaş İslami Akımlar*. Klasik Yayınevi.
- Cleveland, W. L. (2015). *Modern Ortadoğu tarihi*. (Çev. M. Harmanlı). Agora Kitaplığı. (Orijinal yayın tarihi 2004).
- Çebi, E. (2021). *Mücadeleciler ve Yeniden Milli Mücadele Dergisi*. Ketebe Yayınları.
- Çetin, A. (2022). *İran İslam Devrimi'nin Türkiye'deki Dergilere Yansımaları (1976-2000)* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Daftary, F. (2020). *Şii İslam Tarihi*. (Çev. A. F. Yıldırım). ALFA Basım Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. (Orijinal yayın tarihi 2013).
- Fedayi, C. (2019). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Sağ Siyaset*. Kadim Yayınevi
- Güney, Z. B. (2022). *Hasan el-Benna'yı Yeniden Okumak*. İnsan Yayınları.
- Hıttı, P. K. (2020). *Siyasi ve Kültürel İslam tarihi*. (Çev. S. Tuğ). Bilge Kültür Sanat. (Orijinal yayın tarihi 1937).
- İslamcı Dergiler Projesi. (2013). Yeniden Millî Mücadele Dergisi. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/103/yeniden-milli-mucadele>
- İslamcı Dergiler Projesi. (2013). Tevhid Dergisi. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/579/tevhid>
- İslamcı Dergiler Projesi. (2013). Şura Dergisi. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/63/sura>

- İslamcı Dergiler Projesi. (2013). Hicret Dergisi. <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/74/hicret>
- Kaygusuz, İ. (2021). Türkiye’de sağ taban ile sağ siyaset arasında kurulan ilişki biçimleri. *Uluslararası Batı Karadeniz Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 5(2), 164-188. <https://doi.org/10.46452/baksoder.993309>
- Kolsuz, K. (2017). Mezhep ve kimlik bağlamında Ortadoğu’da İran’ın güç ve güvenlik politikaları. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 11-45. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/391135>
- Kuru, M. (2021). *Cemaleddin Afgani ve Türk aydınları üzerindeki tesiri*. Divan Kitap.
- Ocak, H. (2022). Bağımsızlıktan günümüze Bahreyn’de Şiiilik: Yapılar, sorunlar ve beklentiler. *e-makalat*, 15(1), 259-267. <https://doi.org/10.18403/emakalat.1128607>
- Özbadem, F. (2016). *Mevdudi*. Sude Yayınları
- Özkan, H. (2020). *İran İslam Devrimi’nin Türkiye’ye Etkileri: 1978-1990 Yılları Arasında Türkiye’de Yayımlanan Dergiler Üzerine Bir İnceleme* (Kayıt No. 732863) [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi .
- Özkan Rıgıderakhshan, H. (2022). Medyada siyasi aktörler ve süreçler: Yeniden Millî Mücadele Dergisinde İran iç siyaseti. *Asya Studies*, 6(21), 263-273. <https://doi.org/10.31455/asya.1097290>
- Selçuk, E. K. (2023). 1970’lerde milliyetçi Muhafazakâr sağdan radikal İslamcılığa yönelişler: Pınar dergisi çevresi ile Haksöz dergisinin öncüleri. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (39), 211-224. <https://doi.org/10.18092/ulikidince.1249402>
- Şura Dergisi. (1978). 31, ss.6-7.
- Tevhid Dergisi. (17 Aralık 1978) “İran’da Zafere Duacıyız”. (1), 3.
- Tevhid Dergisi. (17 Aralık 1978). “İran’da Artık Dini Liderler Katlediliyor”. (1), 4.
- Tevhid Dergisi. (17 Aralık 1978). “Erbakan “İran Halkının İsteğini Saygıyla Karşılama Gerekir Dedi”. (1), 5.
- Tevhid Dergisi. (17 Aralık 1978). “İslami Devlette Hükümet”. (1), 14.

- Tevhid Dergisi. (25 Aralık 1978). “*Müslüman Kıyamı Yayılıyor*”. (2). 4.
- Tevhid Dergisi. (25 Aralık 1978). “*İran Hadiseleri ve Türkiye Müslümanları*”. (2). 12.
- Tevhid Dergisi. (8 Ocak 1979). “*Allah’ın Yardımıyla Hareket Zafere Ulaşacak*”. (4). 3.
- Tevhid Dergisi. (23 Ocak 1979). “*Şah’ın Şahane Gidişi ve Sonrası*”. (6), 3.
- Tevhid Dergisi. (23 Ocak 1979). “*İran Müslümanları Hedefe Yaklaştı*”. (6), 3.
- Tevhid Dergisi. (19 Şubat 1979). “*Müslümanlarla İlgilenmek, Hayata Müslüman Gibi Bakmak Khumeynicilik midir?*”. (9), 2.
- Tevhid Dergisi. (19 Şubat 1979). “*İran Halkı İslam Ümmetinin Bir Parçasıdır*”. (9), 4-5-6.
- Tevhid Dergisi. (19 Şubat 1979). “*İran’daki zafer bütün Müslümanların zaferidir*”. (9), 10.
- Tevhid Dergisi. (26 Şubat 1979). “*İran’dan Türkiye’ye*”. (10). 5.
- Tevhid Dergisi. (12 Mart 1979). “*İran Müslümanları kısısta hayat vardır diyor*”. (12). 20.
- Tevhid Dergisi. (19 Mart 1979). “*Birlik olun ki anayasamızın kaynağı Kur’an olsun*” (13), 3.
- Tevhid Dergisi. (26 Mart 1979). “*İran’da Şii Sünni ulema el ele verdi*” (14), 3.
- Tevhid Dergisi. (9 Nisan 1979). “*İran uleması gücünü nereden alıyor?*”. (16), 8-9.
- Tevhid Dergisi. (16 Nisan 1979). “*İran Türkiye ile münasebetlerini askıya aldı*”. (17), 3.
- Tevhid Dergisi. (30 Nisan 1979). “*İran’a gidiyor: MSP lideri Pakistan’a da uğrayacak*”. (19), 10.
- Tevhid Dergisi. (21 Mayıs 1979). “*İran’dan kaçan kaçana*”. (22), 15.
- Tevhid Dergisi. (28 Mayıs 1979). “*İslam’a davette Şii Sünni tek ses olmalıyız*”. (23), 3.

- Tevhid Dergisi. (23 Temmuz 1979). “*İran İslam Cumhuriyeti anayasa taslağı*”. (31), 1.
- Yalçın, A. K. (2019). *Fikriyat ve Eylemlilik Arasında Yeniden Milli Mücadele Hareketi ve Türk Siyasal Hayatına Etkileri* (Kayıt No. 546396) [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (21 Temmuz 1970). “*Lozan Tavizleri Açıklansın*”. 1(25), 1.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (8 Eylül 1970). “*Komünizm Namus ve Hayatını Tehdit Ediyor*”. 1(32), 1.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (15 Eylül 1970). “*Bütün Milliyetçiler Milli Cephede Birleşiniz*”. 1(33), 1.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (29 Eylül 1970). “*İslam’ı Saran Tehlike: Sionizm*”. 1(35), 1.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (30 Ocak 1979). “*İran’daki Karışıklık Türkiye’nin Güvenliğini Tehdit Ediyor*”. 9(469), 1.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (31 Ocak 1972). “*İran-Irak Anlaşmazlığı ve Türkiye’nin Yapması Gereken*”. 2(104), 11.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (21 Mart 1978). “*İslam Orduları İran’a Girerken*”. 9(424), 10.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (30 Mayıs 1978). “*İran Nereye Sürükleniyor?*”. 9(434), 11.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (19 Aralık 1978). “*İran’da Kanlı Olayların Önüne Geçilemiyor*”. 9(463), 11.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (16 Ocak 1979). “*Şah’ın İran’dan Ayrılığı Gezi mi Kaçış mı Olacak?*”. 9(467), 6.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (30 Ocak 1979). “*İran’daki Kargaşa Türkiye’yi Nasıl Etkileyecek?*”. 9(468), 2.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (30 Ocak 1979). “*İran’daki Olaylar Türkiye’nin Güvenliğini Tehdit Ediyor*”. 9(468), 4.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (6 Şubat 1979). “*İran’da Son Gelişmeler ve Türkiye İçin Çalan Tehlike Çanları*”. 10(470), 7.

- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (20 Şubat 1979). “Emperyalizmin İran Oyunu”. 10(472), 6.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (27 Şubat 1979). “Humeyni Yönetimi Ele Geçirdi Ama Ülkedeki Kargaşa Yeni Boyutlar Kazanıyor”. 10(473), 8.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (1 Mayıs 1979). “Türkiye İran'ı Saran İç Savaş Tehlikesiyle Karşı Karşıya” 10(482), 3-5.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (1 Mayıs 1979). “İran'daki İç Savaş Tehlikesi ve Türkiye” 10(482), 11.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (7 Ağustos 1979). “İran Yönetimi Hala Çıkmazda”. 10(496), 7.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (4 Eylül1979). “İran İç Savaş Eşiğinde” 10(500), 5.
- Yeniden Millî Mücadele Dergisi. (5 Şubat 1980) “Ortadoğu ve Türkiye” 11(522), 4.
- Yılmaz, U. (2020). *İran İslam Devrimi'ne Giden Süreç ve Devrimin Türk Basınına Yansımaları* (Kayıt No. 609295) [Yüksek Lisans Tezi, Ağrı Çeçen Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.

